

РОЗВИТОК ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ

У статті розкривається поняття «дистанційної освіти». Визначено показники оцінки якості впровадження та застосування дистанційного навчання. Сформовано першочергові заходи по впровадженню дистанційної освіти у ВНЗ. Виділено негативні сторони, підходи вирішення проблем, а також перспективи дистанційної форми навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційна освіта, проблеми дистанційного навчання, перспективи дистанційного навчання, проблеми дистанційної освіти, перспективи дистанційної освіти.

На сьогоднішній день, в сучасному інформаційному суспільстві поняття дистанційного навчання – нова тема наукових дискусій в світовому освітньому просторі. Тенденції впровадження дистанційного навчання у освітній процес відбувається у найбільш розвинених країн, що пов'язані з впровадження інформаційних технологій у процес дистанційного навчання.

Відбувається переоснащення навчальних закладів відповідно до сучасних вимог якості навчання [1], оскільки освіта має бути доступною для кожної людини. Однією з провідних завдань, які стоять перед викладачами та працівниками українських ВНЗ, є розробка та впровадження новітньої системи дистанційної освіти, що має відповідати європейській якості освіти. Актуальним залишається розробка алгоритму взаємодії викладачів із студентами, впровадження новітніх навчальних програм, що мають бути направлені на самостійну підготовку студентів та підготовка нормативно-правової бази.

Україна, яке не може стояти осторонь від процесів трансформації, що відбуваються у світовому освітньому просторі, на сьогодні, підготувала вже перелік нормативно-правових документів пов'язаних з розвитком та побудовою дистанційного навчання в Україні, а саме:

- проект «Положення про дистанційне навчання у навчальних закладах»;
- постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006–2010 роки» ;
- постанова Верховної Ради України «Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 2006–2008 роки» № 3075–IV від 4 листопада 2005 р.;
- рішення Колегії Міністерства освіти і науки України «Про стан і перспективи розвитку дистанційного навчання в Україні» від 23 червня 2005 р.;
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 № 40 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання»;
- постанова Кабінету міністрів України від 23 вересня 2003 р. № 1494 «Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004–2006 роки»;
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 07 липня 2000 р. № 293 «Про створення Українського центру дистанційної освіти»;
- «Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні» від 20 грудня 2000р;
- Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» 31 липня 2000 р. № 928/2000;
- Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 4 лютого 1998 р. № 74/98–ВР.

На сьогодні вже можна відмітити, що дистанційне навчання розглядається на одному рівні із традиційними: очною, заочною, вечірньою та екстернатом [2]. Вступивши в Болонський процес, Україна стала на шлях глобального реформування своєї системи вищої освіти, що має підняти статус власників вітчизняних дипломів про вищу освіту на європейському ринку праці. Для досягнення в цьому напрямку найкращих результатів, спираючись на класичні методи викладання, необхідно розвивати нові – на основі Інтернет-технологій XXI ст., які вже зараз успішно застосовуються в ряді провідних ВНЗ України.

Метою статті є розкриття поняття дистанційної освіти, визначення переваг та недоліків при застосуванні дистанційної форми навчання у ВНЗ України.

Поява дистанційної освіти може стати на один рівень з вже зарекомендованими традиційними формами навчання (очною, заочною). Дистанційна освіта або інтернет-освіта є найбільш зручною, прийнятною з точки зору економії як фінансового, так і часового ресурсу, але вимагає мотиваційного компоненту з боку студентів. У порівнянні з іншими формами освіти дистанційне навчання здатне задовольняти потреби самого широкого кола споживачів освітніх послуг.

Інтернет-освіта – це форма навчання з використанням інтернет-комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують студента необхідними матеріалами, а також консультацією викладачів, що включає інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі.

Сучасні інформаційні технології нерозривно впливають на розвиток та модернізацію освітньої системи в Україні. Новий етап розвитку освіти пов'язаний з появою концепції дистанційної освіти, яка, завдяки такому глобальному явищу як Інтернет, охоплює широкі шари суспільства та стає найважливішим фактором його розвитку.

Дистанційне навчання – це навчання, що базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та сучасні телекомунікації з метою доставки навчального матеріалу та спілкування безпосередньо за місцем перебування студентів.

Переваги дистанційної освіти:

- студент самостійно обирає свій час навчання;
- заміна конспектів на електронні ресурси;
- освіта, що може бути доступна кожному;
- незалежність від місця перебування.

Недоліки дистанційного навчання:

- комп'ютерну підготовку сучасних викладачів;
- необхідність постійного оновлення матеріальної бази ВНЗ;
- психологічна неготовність викладачів до відриву від традиційної системи навчання;
- відсутність самоорганізації та мотивації у студента (оскільки дистанційне навчання це насамперед самоосвіта).

На сьогодні в світі існують декілька освітніх платформ в інтернеті, що пропонують безкоштовне навчання, на базі он-лайн курсів:

- Udacity, заснована професором Стенфордського університету та налічує 750000 студентів;
- Coursera, представлені навчальні програми кращих ВНЗ світу (Браун, Колумбія, Огайо, Принстон, Стенфорд, Торонто, Мичиган);
- Edx.org, заснована Гарвардським університетом та Массачусетським технологічним інститутом, що пропонують інтерактивне навчання за допомогою інтернету.

Дистанційне навчання у глобальному освітньому просторі виступає як ефективне доповнення традиційних форм освіти, як засіб часткового вирішення її нагальних проблем, зокрема, надає можливість студентам з особливими освітніми потребами та учням пільгових категорій практично застосовувати набуті уміння та навички у процесі соціалізації. Перспективу і вдосконалення системи дистанційного навчання на Україні складає впровадження в процес комп'ютерної і аудіо-візуальної техніки. В даний час проблему дистанційної освіти розробляють практично всі Вузи на території України.

Загалом, сучасний стан інтернет-навчання в Україні не зовсім відповідає тим вимогам, що ставить сучасність до інформаційного суспільства, а саме:

- відсутня стратегія розвитку Інтернет-освіти в Україні;
- нерозроблені або слабо розроблені навчальні програми;
- низький рівень комп'ютеризації суспільства;
- відсутність сільових, освітньо-інформаційних технологій.

Для успішного функціонування Інтернет-освіти в Україні необхідно створити та розробити глобальну комп'ютерну мережу освіти й науки, що буде включати водночас і бібліотеки, і центр довідкової інформації, і комунікативний центр, що дозволить забезпечити реалізацію програми безперервної освіти в Україні.

У перспективність, життєвість дистанційного навчання і адекватність його (по відношенню до традиційних форм) сьогодні перевірили не тільки колективи найбільш прогресивних вузів світу, а й самі студенти, яких з кожним роком стає все більше. На відміну від зарубіжних моделей, українська дистанційна освіта більш наближена до нашого споживача і є більш демократична.

Органічно поєднуючи в собі змішані технології відкритої освіти (кейс-технології, TV- технології, мережеві технології), українська дистанційна освіта стає найбільш доступна широким масам населення, роблячи можливим здобувати освіту не на все життя, а все життя.

Сучасне інформаційне суспільство висуває вимоги до сучасної освіти, основні з яких можна сформулювати так: – освіта має випереджувати час, студент має вміти самостійно знаходити, накопичувати і переосмислювати інформацію; майбутній фахівець має бути організований та за мотивований; людина має бути здатною до навчання впродовж життя [3].

Якість розробки та впровадження дистанційного навчання можна оцінити через:

- результативність (ступінь засвоєності знань, можливість застосовувати накопичені знання на практиці, успішність, індивідуальний процес навчання, гнучкі консультації);
- доступність всім верствам населення (студенти, бізнесмени, інваліди, військовослужбовці та ув'язнені так само мають можливість дистанційно навчатися);
- ресурсомісткість (відсутність необхідності відвідувати лекції і семінари, фінансові витрати, матеріальні ресурси, аудиторії, викладачі і т.д.);
- оперативність (час на засвоєння знань, донесення до студентів і т.д.);
- освітні технології.

Все перераховане вище можна віднести до показників ефективності процесу дистанційного навчання. Дистанційна освіта розвивається дуже швидко, і для України є перспективною та вигідною формою вищої освіти. На Заході ця форма з'явилася вже досить давно і має велику популярність серед студентів через її економічні показники і навчальну ефективність. Дистанційну форму навчання ще називають «освітою на протязі всього життя» через те, що більшість тих, хто навчається – дорослі люди.

Так само найбільш актуальними проблемами, що виникають при впровадженні дистанційної форми навчання у ВНЗ є: – контроль за наявністю знань в студентів; – проблема оцінки якості наданих освітніх послуг; – проблематичність об'єктивної оцінки знань студента. Немає повної гарантії, що студент навчається самостійно, виконує ті чи інші завдання необхідні для засвоєння дисципліни, що підтверджують наявність знань. Частковим вирішенням цієї проблеми є контроль в режимі on-line, або використання технологій змішаного навчання. Деякі підходи вирішення проблем впровадження дистанційної освіти у ВНЗ: – розробка концепції дистанційної освіти; – розвиток і адаптація корпоративної мережі ВНЗ, доведення пропускну здатності телекомунікаційного каналу (вихід в Internet) до мінімально необхідної, що відповідають вимогам забезпечення навчального процесу дистанційної освіти; – розробка електронних підручників і навчально-методичних матеріалів та створення бази даних дистанційної освіти, придбання і впровадження мережевих інструментальних засобів; – консолідація зусиль організаторів і розробників; – пошук, придбання і впровадження існуючих розробок електронних підручників і навчально-методичних матеріалів; – створення єдиної корпоративної системи дистанційної освіти і єдиних ресурсів; – організація підготовки та підвищення кваліфікації викладачів і технічного персоналу в галузі методології та інформаційних технологій дистанційної освіти; – створення електронної бібліотеки, включення її в корпоративну мережу бібліотек регіону, забезпечення доступу до відкритих бібліотек мережі Internet; – створення центру дистанційної освіти на базі ВНЗ України, вступ до Міжнародної асоціації відкритих електронних бібліотек, інші відповідні організації; – подання та суміщення оцінок навчання; – створення «Єдиної міжвузівської системи контролю дистанційної освіти», яка має займатися розробкою єдиних норм, стандартів, здійснювати методичне забезпечення, спрямоване на удосконалення освітнього процесу, а також проводити вибірково контроль навчальних закладів. Щоб вирішити проблему якості освітніх послуг, що отримують студенти дистанційної форми навчання, викладачі мають розвивати і впроваджувати інформаційні технології, які сприяють розвитку дистанційної освіти. Дистанційне навчання в університеті дає студентам можливість цілодобового доступу до навчальних матеріалів, постійну підтримку й консультації викладачів та методистів, on-line відеолекції, віртуальні тренажери та інші технологічні рішення для забезпечення ефективного процесу навчання. Використання мережі Internet дає можливість оперативного доступу до інформаційних ресурсів навчального закладу та можливість ефективної взаємодії «викладач-студент», як в on-line, так і в off-line режимах. Підводячи підсумок сказаному, незважаючи на всі негативні сторони дистанційного освіти, хочеться висловити надію на впровадження існуючих інформаційних технологій у навчальний процес ВНЗ та розвиток нових технологій більш досконалих за формою і адаптованих до українських умов. Потреба в формуванні людини майбутнього тисячоліття – це серйозний виклик світовій системі освіти. Наскільки ясно і адекватно ми зможемо визначити і реалізувати нову технологію навчання, і його дистанційні

форми, що поліпшують якість і збільшують масовість освіти, настільки продуктивно вітчизняна школа освіти виконає це історичне замовлення створення в нашій країні нового громадянського суспільства. Дистанційне навчання у світовій практиці одна з усталених форм навчання. Воно затребуване суспільством, користується популярністю. Дистанційне навчання – найбільш демократична форма навчання, що дозволяє отримати освіту широким верствам суспільства. Методи дистанційного навчання застосовуються у ВНЗ, в шкільній освіті, системі підвищення кваліфікації вчителів, в системі підготовки управлінських кадрів. Перспективу і вдосконалення системи дистанційного навчання в Україні складає впровадження в освітній процес комп'ютерної і аудіо- візуальної техніки. В даний час проблему дистанційної освіти розробляють практично всі вузи на території України. У перспективі електронна освіта зробить навчання не нудним і ретельно розпланованим зобов'язанням, а захоплюючим пізнавальним процесом, у формуванні якого студент сам бере участь. Вчитися скрізь, завжди і все життя із задоволенням – приблизно таке гасло ідеї дистанційної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Москаль Ю. Світові тенденції розвитку заочної та дистанційної вищої освіти / Ю. Москаль // Психологія і суспільство. – 2008. – № 3. – С. 116–122.
2. Дідик Ю. С., Львович О. М. Дистанційне навчання. Рекомендаційний бібліографічний показник / Ю. С. Дідик, О. М. Львович. – К. : Державна бібліотека України для юнацтва, 2006. – 23 с.
3. Кудрявцева С. П., Колос В. В. Міжнародна інформація : навч. посіб. / С. П. Кудрявцева, В. В. Колос. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2005. – 400 с.
4. Овчарук О. В. Дистанційна освіта в європейських країнах та США у контексті розвитку інноваційних технологій / О. В. Овчарук // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2004. – № 7. – С. 37–40.
5. Васюк О. Теоретико-методичні аспекти організації дистанційної освіти [Електронний ресурс] / О. Васюк, Т.Скумін // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 2. – С. 30–32. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vkp_2011_2_11.pdf

Т. В. Лаврухина

РАЗВИТИЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В УКРАИНЕ

***Резюме.** В статье раскрывается понятие «дистанционного образования». Определены показатели оценки качества внедрения и применения дистанционного обучения. Сформированы первоочередные меры по внедрению дистанционного образования в вузе. Выделены отрицательные стороны, подходы к решению проблем, а также перспективы дистанционной формы обучения.*

***Ключевые слова:** дистанционное обучение, дистанционное образование, проблемы дистанционного обучения, перспективы дистанционного обучения, проблемы дистанционного образования, перспективы дистанционного образования.*

Т. Lavruhina

DEVELOPMENT OF DISTANCE EDUCATION IN UKRAINE

***Summary.** The article deals with the concept of «distance education». Indices of assessing the quality of the implementation and application of distance learning. Formed priority measures on introduction of distance learning in higher education. Highlight the negative side, approaches problems and prospects of distance learning.*

***Keywords:** distance learning, distance education, the problem of distance learning, distance learning perspectives, problems of distance education, distance education prospects.*